

Kütü'l Amare'nin Muzaffer Komutanı Halil Kut Paşa

Mehmet Emin Dinç

Kronik Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2018, 240 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-30-3

50

Özgür UYSAL*

Halil Paşa'nın birçok faaliyetinin yanında şüphesiz onun en büyük başarısı Kutü'l Amare Zaferi ve Milli Mücadele sırasında Rusya'dan silah, cephane ve para yardımı sağlayarak Anadolu'ya getirmesidir. Halil Paşa yakın tarihimizin en önemli kişilerinden biridir. Halil Paşa bir asker komutan, diplomat, teşkilatçı, ihtilalci ve vatansever bir insandır. 1905 yılında başlayan siyasi ve askeri hayatı 1922 yılı sonlarına kadar aktif bir şekilde devam etmiştir. Yaptığı faaliyetler ve olaylar yakın tarihimizin önemli sayfalarını teşkil etmektedir.

Anadolu'nun en sıkışık zamanlarında temin ettiği maddi ve manevi yardımlar, Türk Milli Mücadelesi'ne büyük katkılar sağlamıştır. Dinç, bu kitabında Halil Paşa'nın 1905-1922 yılları arasındaki askeri ve siyasi faaliyetlerini ortaya koyup, derleyip toplamaya çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda kazandığımız iki büyük zaferden birisinin mimarı ve muzaffer komutanı olan Halil Paşa bir nebze de olsa unutulmuşluktan ve unutturulmuşluktan kurtarılmaya çalışılmıştır. Yakın dönemimizin önemli şahsiyetini anlatan bu kitap okuyucularına çok güzel ileterek Halil Paşa'yı her yönüyle tanıtmıştır.

Yazar üç bölüme ayırdığı eserin ilk kısmında Halil Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı'na kadar faaliyetlerini, ikinci kısmında Birinci Dünya Savaşı yıllarını, üçüncü ve son kısımda ise Halil Paşa'nın mütareke ve Milli Mücadele Dönemlerindeki faaliyetlerini anlatmaktadır.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, ozguruyisal1266@gmail.com

Giriş kısmında yazar hatıra eserlerinde Halil Paşa ile ilgili olarak yapılan olumsuz değerlendirmelerin olduğunu bunun da kıskançlığa ve çekememezliğe dayandığını söylemektedir. Şöyle ki Halil Paşa'nın Enver Paşa'nın amcası olması ve onun Başkomutan Vekili oluşundan sonra korunması hızlı terfi ettirilmesi ve devre arkadaşlarına göre daha önemli görevlere getirilmesi devre arkadaşlarının bir çoğuna komuta etmesi ve böylece doğan ast-üst ilişkisinin yol açtığı dargınlık ve kırgınlıkların hatıralara yansıtıldığını yazmaktadır.

Birinci bölümde yazar Halil Paşa'nın Türkiye Cumhuriyeti'ni özgür ve bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıkaran nesilden önemli bir sima olduğunu vurduluyor. Halil Paşa yeni devletin öncü kadrosunun lideri olan Mustafa Kemal Atatürk'ün sınıf arkadaşı, İstiklal Harbi öncesinin güçlü ve genç lideri Enver Paşa'nın kendisinden iki yaş küçük olan amcasıdır. Halil Paşa Osmanlı İmparatorluğu'nun en bunalımlı döneminde ordu hizmetine katılmış, İmparatorluğun büyük çöküşü yaşadığı bu devresinde büyük fedakarlıklarla hizmet etmeye çalışmıştır. Makedonya'da Sırp, Bulgar ve Yunan çetelerine karşı amansız bir mücadele vermiş bu mücadelesiyle imparatorluk içinde büyük şöhret kazanmıştır. Yazar Halil Paşa'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldığını ve bu teşkilatın fedai grubunun önde gelen simalarından olduğunu yazmaktadır. Halil Paşa'yı radikal tavrı ve cesareti bu konuma taşımıştır. İttihat ve Terakki içinde siyasi işlere doğrudan pek katılmamış ön plana çıkmamışsada fedai kimliği ile cemiyete ve Parti'ye hep sadık kalmıştır. Halil Paşa Trablusgarp Savaşı'nın gönüllü komutanlarından birisi olarak buraya gitmiş, yerli halk ile güzel diyaloglar kurmuştur. Halil Paşa İtalyan Emperyalizmine karşı büyük bir mücadele vermiştir. Teşkilat ve eylem bazında Hums Cephesindeki faaliyetleri bölgenin İtalyanların eline geçmesini engellemiştir. Trablusgarp'tan sonra Balkan Savaşları, Batılı sömürgeci devletlerin doğuya yönelik olan ve mihverinde Osmanlı Devleti bulunan Şark Meselesi politikaları olarak ortaya çıkmıştır. Türklerin Avrupa topraklarında çıkarılmasını hedefleyen bu politika çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin başına bir çok olaylar açılmıştır. Halil Paşa Balkan Savaşları'nın ikinci devresine yetişmiş ve 10. Kolordu emrinde Gönüllü Çıkarma Birlikleri Komutanı olarak, Bulgar Ordusunu arkadan kuşatmış ve geri çekilmesini engellemiştir. Bu başarısı cephedeki Türk Ordusu'nun büyük bir yenilgi almasını önlediği gibi bu cephedeki savaşın akışını da değiştirmiştir.

51

İkinci bölümde ise, yazar Halil Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki, Irak Cephesindeki muharebelerini alt başlıklar halinde incelemiştir. Halil Paşa'nın hep özel görevler yüklendiğini, cepheden cepheye koştuğunu, cesareti, atılganlığı ve yeğeni Enver Paşa'nın yakın desteği ile büyük başarılar elde ettiğini anlatmaya çalışır. Özellikle 1916 Kut Zaferi Halil Paşa'nın başarılı savaş grafiğinin zirvesi olmuştur. Kut'ta esir ettiği İngiliz Generali Charles Townshend ile 13.309 asker ve Subay onu zafer tacı ve belgesi olarak tarihe geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Kafkas coğrafyasında İngilizlere karşı mücadele etmiş ve Bakü'nün zaptını gerçekleştirmiştir. Bu bölgede aldığı tedbirler 1919 ve 1920 yıllarındaki mücadeleler için önemli bir alt yapı oluşturmuş ve başarıyı getiren etkenlerden birisi olmuştur.

Üçüncü ve son kısımda ise yazar Halil Paşa'nın hapis hayatına değinerek Kafkasya'daki faaliyetlerini ele almıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonuna geldiği İstanbul'da İngilizler tarafından yakalanarak Bekirağa Bölüğü'nde haps edilmiştir. Hapisten kaçarak Anadolu'ya geçmiş ve Milli Mücadele hareketine katılmak istemiştir. Ancak Mustafa Kemal onu Anadolu'da değil Kafkasya'da değerlendirmek istemiştir. Halil Paşa'ya verilen görev ise İngilizlere karşı savaşmakta olan Türkiye'ye Sovyet Rusya'dan para, silah ve cephane yardımı temin ederek, bunları Anadolu'ya ulaştırmaktır. Halil Paşa üstlendiği görevleri yerine getirerek temin ettiği yardımları Anadolu'ya ulaştırmıştır. Halil Paşa'nın yaptığı yarı resmi temsilcilik Ali Fuat Cebesoyun Moskova nezdinde Büyükelçi olarak atanmasıyla sona ermiştir. Paşa bundan sonra kendisini Turan İdeali için adanmışsa da çabaları yeterli olmamıştır. Anadolu'ya geri dönmek istemiş ancak izin verilmemiştir. Halil Paşa bunun üzerine Avrupa'ya gitmiş ancak Ermeni terör örgütleri tarafından zorlanmıştır. Çok zor geçen ayların ardından Mustafa Kemal Paşa'nın izni ile Anadolu'ya geri dönmüştür. Türkiye'ye gelen Halil Paşa bundan sonraki hayatını sükunet içinde ve siyasi faaliyetlere katılmadan sürdürmüş ve 1957'de vefat etmiştir.

Okumuş olduğum bu kitap ile yakın tarihimizin en büyük olaylarının içinde bulunan ve büyük başarılar kazanan Halil Paşa'nın hayatını ve nice başarılarını öğrenmiş oldum. Bu kadar önemli bir şahsiyetin geri planda kalması, unutulması, unutturulması da ayrı bir tartışma konusudur. Yakın

tarihimizin bir parçası olan Halil Paşa ve Kutü'l Amare Zaferi konusundaki ilk çalışma olan bu kitabı almak isteyenlere tavsiye ederim.